

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ШЛЯХОМ ПРОЄКТУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА ПРОЖИВАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

CRIME PREVENTION THROUGH DESIGNING THE RESIDENTIAL ENVIRONMENT: FOREIGN EXPERIENCE

Лісниченко Л.В., к.ю.н.,
провідний науковий співробітник

Державний науково-дослідний інститут Міністерства внутрішніх справ України

Стаття присвячена висвітленню досвіду розвинених зарубіжних країн щодо запобігання злочинності шляхом проєктування середовища проживання. Зокрема здійснювалось дослідження різноманітних проєктів та програм реалізації основних принципів такого виду запобіжної діяльності. Crime Prevention through Environmental Design – далі CPTED – це міждисциплінарний підхід до попередження злочинності, який використовує міський та архітектурний дизайн в управлінні штучним і природним середовищем задля зменшення впливу просторових факторів, які ймовірно сприятимуть вчиненню злочинів. Це складний за механізмом й обсягом фінансування різновид запобіжної діяльності, в реалізації якої задіяні як правоохоронні органи, так і система органів державного управління місцевого (територіального) значення, а також громадськість загалом. Територіальне або просторове планування є нині одним із невід'ємних атрибутів управлінської діяльності розвинених країн. Адже завдяки сучасним планам та програмам можливе ефективне використання ресурсів усіх рівнів і видів, забезпечення якості та безпечності середовища проживання і задоволення потреб громади. Як результат, зменшення впливу негативних просторових факторів на загальний стан криміногенної ситуації. Ще в середині ХХ століття науковці-кримінологи почали розробляти теорії щодо позитивного використання правильного планування фізичного середовища для зменшення злочинності. На теперішній час у багатьох зарубіжних країнах переважна більшість програм і концепцій запобігання та зменшення злочинності здійснюється неурядовими організаціями. Однак, варто також зазначити, що їх реалізація проводиться виключно у тісному взаємозв'язку з органами місцевої влади, органами поліції та територіальними громадами.

У міжнародному просторі діяльність щодо запобігання злочинності шляхом дизайну середовища (CPTED) очолює Міжнародна асоціація CPTED (ICA), професійна неурядова організація, яка займається розробленням та впровадженням проєктів CPTED у всьому світі.

Загалом починаючи з 2000-х рр. у США та європейських країнах почали реалізовуватись такі програми безпекового середовища, як «Безпечний будинок», «Превентивні наклейки», «Secure Housing» (Нідерланди), «SafeCi» (Німеччина), «Curbing Crime, One Street at a Time», «Crime Free Multi-Housing Program», «Local Code» (США) тощо.

Ключові слова: запобігання, злочинність, проєктування, середовище проживання, території, CPTED, програми, проєкти.

The article is devoted to highlighting the experience of developed foreign countries in preventing crime by designing the living environment. In particular, a study of various projects and programs for the implementation of the main principles of this type of preventive activity was carried out. Crime Prevention through Environmental Design – hereinafter CPTED – is an interdisciplinary approach to crime prevention that uses urban and architectural design in the management of man-made and natural environments to reduce the influence of spatial factors that are likely to contribute to the commission of crimes. This is a type of preventive activity that is complex in terms of the mechanism and amount of financing, and in the implementation of which both law enforcement agencies and the system of state administration bodies of local (territorial) importance, as well as the public in general, are involved. Territorial or spatial planning is now one of the integral attributes of management activities in developed countries. After all, thanks to modern plans and programs, it is possible to effectively use resources of all levels and types, ensure the quality and safety of the habitat and meet the needs of the community. As a result, the impact of negative spatial factors on the general state of the criminogenic situation is reduced. As early as the middle of the 20th century, criminologists began to develop theories about the positive use of proper planning of the physical environment to reduce crime. Currently, in many foreign countries, the vast majority of crime prevention and reduction programs and concepts are carried out by non-governmental organizations. However, it is also worth noting that their implementation is carried out exclusively in close cooperation with local authorities, police authorities and territorial communities.

Internationally, crime prevention through environmental design (CPTED) activities are led by the International CPTED Association (ICA), a professional non-governmental organization that develops and implements CPTED projects worldwide.

In general, since the 2000s, in the USA and European countries, such programs of a safe environment as «Safe House», «Preventive Stickers», «Secure Housing» (Netherlands), «SafeCi» (Germany), «Curbing Crime, One Street at a Time», «Crime Free Multi-Housing Program», «Local Code» (USA), etc.

Key words: prevention, crime, design, residential environment, territories, CPTED, programs, projects.

Запобігання злочинності шляхом проєктування середовища проживання (Crime Prevention through Environmental Design – далі CPTED) – це міждисциплінарний підхід до попередження злочинності, який використовує міський та архітектурний дизайн в управлінні штучним і природним середовищем задля зменшення впливу просторових факторів, які ймовірно сприятимуть вчиненню злочинів. Прийнято вважати, що запобігання злочинності це лише прерогатива правоохоронних органів. Однак запобігання злочинності шляхом проєктування територій, а також використання різноманітних архітектурних рішень та своєрідного дизайну будівництва, ландшафтного планування відноситься до більш складних за механізмом й обсягом фінансування різновидів профілактики [1, с. 85], в реалізації яких задіяні як правоохоронні органи, так і система органів державного управління місцевого (територіального) значення. Загалом територіальне, або просторове планування є нині одним із невід'ємних атрибутів управ-

лінської діяльності розвинених країн. Адже завдяки сучасним планам та програмам можливе ефективне використання ресурсів усіх рівнів і видів, забезпечення якості та безпечності середовища проживання і задоволення потреб громади. Як результат, зменшення впливу негативних просторових факторів на загальний стан криміногенної ситуації конкретної території.

У науковому обігу західної кримінології таке поняття, як CPTED закріпилося ще з 60-х рр. минулого століття. Початкова ідея виникла в статті журналістки Дж. Джейкобс, яка написала, що ми можемо використовувати фізичне середовище для зменшення злочинності, а стратегії CPTED спрямовані на зменшення віктимізації, стримування рішень правопорушників, які передують злочинним діям і формування почуття єдності серед жителів, з метою отримання територіального контролю над районами, зниження рівня злочинності і зведення до мінімуму страху перед злочинністю [2]. Також вона обґрунтувала

криміногенність архітектури мегаполісів, що складається з великої кількості багатоповерхових будинків. А для скорочення злочинності в урбанізованому середовищі необхідно здійснити чітке зонування міського середовища шляхом розділення публічних і приватних ділянок, посилити візуальний контроль фізичного простору за принципом «очі на вулицю» (eyes upon the street) та забезпечити високу пішохідну активність у громадських місцях мало-заселених житлових масивів [3]. Р. Джефрі в 1971 вперше увів до наукового обігу поняття «запобігання злочинності шляхом дизайну середовища» (Crime Prevention through Environmental Design – CPTED) [4]. О. Ньюман розробив теорію «захисного простору», що базується на різноманітних заходах архітектурного планування й зміни міського простору. Д. Уилсон і Д. Келлінг досліджували теорію «розбитих вікон» та стверджували, що безпорядок та засмічене навколишнє середовище, за яким ніхто не доглядає, посилає людям певний сигнал, що дозволяє неприпустимому поведінку [1, с. 21]. Р. Кларк був прибічником ситуаційного запобігання злочинності (Situational Crime Prevention – SCP), що полягало в ускладненні вчинення злочинів, збільшенні ризикованості й зменшенні вигідності злочинної діяльності [5]. З часом органи місцевої влади в тісній співпраці з органами поліції розвинули європейських країн, Канади та США почали на практиці реалізовувати запропоновані науковцями заходи просторового (середовищного, екологічного) запобігання злочинності [1, с. 73–74].

У міжнародному просторі діяльність щодо запобігання злочинності шляхом дизайну середовища (CPTED) очолює Міжнародна асоціація CPTED (ICA), професійна неурядова організація, яка займається розробленням та впровадженням проєктів CPTED у всьому світі. ICA налічує понад 200 членів у 33 країнах до яких входять проєктувальники, архітектори, забудовники, поліція, фахівці з безпеки, науковці та інші зацікавлені у впровадженні планування міської безпеки та CPTED особи. Діяльність ICA спрямована на наукове дослідження та практичне впровадження принципів і стратегій CPTED, а також професійну сертифікацію практиків CPTED [2].

На теперішній час у багатьох зарубіжних країнах переважна більшість програм і концепцій запобігання та зменшення злочинності здійснюється неурядовими організаціями. Однак, варто також зазначити, що їх реалізація проводиться виключно у тісному взаємозв'язку з органами місцевої влади, органами поліції та територіальними громадами. До прикладу, з ініціатииви Департаменту внутрішніх справ і спорту Сенату Німеччини протягом 2019-2021 років Берлінська поліція координувала європейський проєкт безпеки «SafeCi – безпечніший простір для безпечніших міст». Метою проєкту був аналіз і оцінка існуючих концепцій, стратегій і технічних рішень для покращення захисту громадських просторів і забезпечення громадської безпеки в Європі. Під час реалізації проєкту відбувся інтенсивний обмін інформацією між партнерами проєкту. SafeCi об'єднав і структурував існуюче ноу-хау та надав всебічний європейський огляд заходів захисту громадських місць. Результати були узагальнені в посібнику «Європейські рекомендації щодо захисту громадських місць від терористичних атак» [6].

Загалом починаючи з 2000-х рр. у США та європейських країнах почали реалізовуватись такі програми безпекового середовища, як «Безпечний будинок», «Превентивні наклейки», «Secured by Design» (Великобританія), які були направлені на укріплення предмета посягання шляхом ситуаційного запобігання злочинності. В поліції створювався спеціальний підрозділ або окремих поліцейський в обов'язки якого входило проведення аудиту безпеки помешкання. Зокрема визначення найбільш уразливих ділянок помешкання, які можуть бути потенційно використанні злодіями для проникнення в нього. Громадяни,

які приймали участь в даній Програмі за власний кошт повинні були усунути недоліки (замінити двері, замки, встановити ґрати на вікна, встановити камери спостереження, сигналізацію тощо). У ФРН учасникам подібних програм просторової профілактики злочинності страхові компанії навіть надавали знижку на свої послуги, що свідчило про зменшення у таких громадян потенційної можливості стати жертвами злочинів [1, с. 82–83].

У Великобританії існує проєкт «Secured by Design» («Безпечний дизайн», далі – SBD) щодо попередження злочинності за допомогою покращення безпеки середовища проживання (CPTED). SBD був створений в 1989 році як поліцейський проєкт Великобританії. SBD надає знак якості новим помешканням або реконструйованим приміщенням, які відповідають високим стандартам, націленими на профілактику злочинності. SBD співпрацює з галузевими організаціями та виробниками (понад 700 компаній), щоб усунути відмінності в якості товару, що продається та приведення його у відповідність зі стандартами CPTED. Це призвело до створення спеціальних випробувальних організацій та органів із сертифікації. На сьогодні у Великобританії такі товари, як наприклад двері і вікна, повинні бути сертифіковані Службою акредитації Сполученого Королівства (UKAS), перш ніж вони будуть сполучені відповідно до поліцейських вимог SBD [7].

За цією програмою, тобто стандартами SBD, у Великобританії побудовано більш ніж мільйон будинків. Дослідження показують, що завдяки проєкту SBD рівень злочинності в новобудовах зменшився до 87%, а в реконструйованих до 61%. З початку проєкту відсоток майнових злочинів зменшився на 60%. Також відмічається значне скорочення хибних викликів поліції з 1052538 в 1996 році до 124164 в 2017 році [7].

Серед локальних програм CPTED Великобританії можна виділити програму запобігання повторним крадіжкам, поєднаними із проникненням у житло, в місті Рочдейл, яка полягала в зменшенні повторної віктимізації населення та передбачала два етапи впровадження. На першому було проведено заходи ситуаційного та просторового запобігання злочинності, зокрема повне забезпечення та покращення вже існуючого освітлення вулиць, під'їздів будинків та інших громадських місць. Також мешканцям будинків було запропоновано створити своєрідні об'єднання з 5–7 будинків, які здійснювали б нагляд за дотриманням правопорядку в дворах. Другий етап Програми був спрямований на зменшення злочинної мотивації потенційних квартирних злочинців шляхом створення кредитної спілки для надання кредитів фінансово менш забезпеченим мешканцям та тим у кого були непогашені борги. Посилено кримінологічну поінформованість населення щодо убезпечення себе від кримінальних посягань. За даними дослідження ця Програма лише протягом перших чотирьох років дозволила зменшити кількість вчинених крадіжок зі зломом на 58–75% [8].

На основі зазначеного вище британського проєкту «Безпечний дизайн» («Secured by Design» (SBD)) в Нідерландах було створено проєкт – поліцейський знак «Безпечне житло» («Secure Housing»). Метою цієї програми є зниження рівня злочинності (в основному крадіжок зі зломом, злочинності, пов'язаної з автомобілями, вандалізмом тощо) і страху мешканців перед злочинністю за допомогою проєктування навколишнього середовища та архітектурних заходів. Незважаючи на низку схожих елементів між «Secure Housing» та «Secured by Design», зміст нідерландського поліцейського знаку «Безпечне житло» дещо інший. Зокрема, в Secure Housing більше уваги приділяється міському плануванню та ландшафтному дизайну. Використовуються дослідження думки правопорушників. Характеризується більшою гнучкістю використання під час вирішення конкретних проблем і рішень на місці [9, с. 31; 10, с. 260].

Після запровадження цієї програми нідерландські поліцейські пройшли навчання із безпечного планування будівництва для подальшого надання консультацій під час проєктування та планування безпечного середовища. Також Уряд Нідерландів на основі проєкту «Безпечне житло» прийняв будівельний регламент за яким кожне нове помешкання або житлове приміщення мало бути побудовано відповідно до стандартів поліцейського знаку «Безпечне житло» [9, с. 48; 10, с. 261].

Поліцейський знак «Безпечне житло» поділяється на декілька сертифікатів, які в сукупності, при дотриманні всіх вимог, складають офіційний логотип або поліцейський ярлик Secure Housing для новобудов. Для вже існуючого житла поліцейський знак «Безпечне житло» розділяється на три сертифікати: житло (для власників або орендарів); житловий комплекс (для житлових об'єднань або групи власників); навколишнє середовище (для місцевих органів влади). Відповідно для кожної зацікавленої сторони надається можливість подати заявку на потрібний сертифікат. Сертифікати «Безпечне житло», «Безпечний житловий комплекс» і «Безпечне сусідство» можуть бути видані окремо, проте лише разом дають можливість на отримання поліцейського знаку «Безпечне житло для існуючих будівель» [9, с. 33; 10, с. 261–262].

В результаті реалізації зазначеного вище проєкту ризик пограбування житла значно знизився – на 95% у нових будинках і на 80% у вже існуючих приміщеннях [9].

Вартий уваги також проєкт «Розвиток існуючих та запровадження нових методів міського проєктування, планування й попередження злочинності з метою покращення безпеки середовища проживання (CPTED)», який діяв протягом 2013–2015 рр. До його розроблення було залучено 11 спеціалістів з Естонії, Латвії, Литви та Фінляндії. За результатами даного проєкту було підготовлено посібник для поліцейських. Основними завданнями проєкту були розроблення та удосконалення вже існуючих методів запобігання злочинності шляхом проєктування середовища проживання в країнах-партнерах; підвищення рівня професійних знань учасників CPTED; створення спільної мережі для покращення співробітництва та обміну інформацією; підготовка навчальних матеріалів, спеціальних посібників, методичних рекомендацій для посадових осіб та органів поліції; включення питання CPTED до навчальної програми підготовки спеціалістів Академії наук з безпеки (Academy of Security Sciences (Estonia)) [11].

Досить розвиненими та прогресивними щодо запобігання злочинності шляхом проєктування середовища є Сполучені Штати Америки. Можемо навести декілька прикладів успішного застосування проєктів CPTED в різних містах цієї країни. Зокрема проєкт «Стимування злочинності, по одній вулиці за раз» («Curbing Crime, One Street at a Time») міста Сіетл. У 2003 році HomeSight, місцева корпорація з розвитку громад, об'єдналася з Асоціацією безпеки Ренсь Отелло (ROSA) і Департаментом поліції Сіетлу (SPD) з метою реалізації даного проєкту задля вирішення проблеми злочинної діяльності в районі з особливим акцентом на двох вулицях з високим рівнем злочинності – Ренсь та Отелло. В якості одного з елементів свого загального підходу до профілактики вони вибрали принципи CPTED з реалізації невеликих заходів, які матимуть значний вплив на попередження злочинності. Зокрема було здійснено: переорієнтацію автобусної зупинки в сторону вулиці, щоб вона більше не служила укриттям для торгівлі наркотиками і проституції; додавання кіосків, рекламних банерів, муралів на неестетичних стінах будівель і т. д.; додавання бордюрів до сусідньої житлової вулиці, де водії зазвичай залишали свої машини на тротуарі, як результат на газоні між вулицею і тротуаром накопичувалося сміття. Обмеження з бордюрами нормалізувало вуличну парковку, що, в свою чергу, призвело до уповільнення руху транспорту і підвищило фізичну

безпеку як пішоходів, так і автомобілістів. Результати були настільки позитивними, що ROSA вдалося знайти кошти на розширення бордюрів до двох паралельних вулиць [12].

В місті Ричмонд (штат Каліфорнія) Невін-Парк був центром злочинної діяльності наркоторговців та проституції, що унеможливило використання його як зони відпочинку. Одним з найбільших недоліків цього парку було те, що його дизайн передбачав багато непроглядних місць, що в свою чергу зменшувало громадський контроль та сприяло вчиненню зазначених вище злочинів. В 2005 році громадськими організаціями Building Blocks for Kids Collaborative, Opportunity West та міською владою було здійснено реконструкцію Невін-Парку і сусіднього громадського центру Невін-Парк. Деякі заходи з реконструкції було здійснено за принципами CPTED, а саме:

- навколо дитячого майданчику та баскетбольного поля був встановлений майже 1,5 метровий прозорий паркан, який забезпечував гарне спостереження та унеможливував доступ до цих майданчиків в нічний час;

- на території парку було вирівняно всі пагорби, вирубано деякі дерева та кущі, прибрано всі непотрібні споруди для збільшення радіусу спостереження, як для відвідувачів, так і для поліції;

- було облаштовано місце для барбекю та додаткові лавки з метою більш зручного відпочинку відвідувачів;

- було переобладнано вхід в парк з центральної площі та встановлено скляні ворота на вході.

Завдяки реконструкції Невін-Парку кількість насильницьких злочинів в цьому районі міста зменшилась на 55% [13].

В місті Грінсборо, Північна Кароліна (США), прагнути підвищити безпеку і захищеність населення, було введено загальноміську оцінку CPTED для будинків і підприємств. Програма давала мешканцям і власникам бізнесу доступ до безкоштовної індивідуальної оцінки безпеки їхнього будинку, квартири або бізнесу за участю офіцера громади – співробітника поліції, навченого принципам CPTED. Співробітник поліції знайомить жителів і власників бізнесу з чотирма принципами CPTED (природне спостереження, контроль природного доступу, територіальність і технічне обслуговування управління або «теорія розбитих вікон») та дає жителям і власникам бізнесу прості поради щодо зниження ймовірності злочинів або вандалізму саме на їх території. Деякі з цих стратегій включають, наприклад, підстригання дерев і кущів, розташування в будинку стільців чи диванів біля вікон, щоб мешканці могли спостерігати за ситуацією на вулиці, обмеження доступу на вхід/вихід тощо [14].

В місті Детройт, США було запроваджено низку заходів архітектурної профілактики злочинності, зокрема в парках, скверах, дворах будинків та інших громадських місцях було встановлено залізні ворота та бар'єри, які зменшували можливість вільного доступу та проходу у визначених місцях. Що зменшило рівень злочинності в громадських місцях (грабежі, розбої, наркозлочинність, проституція та ін.) на 24–50% [1, с. 81]. У місті Лоуелл, США поліцією було вивчено місцеву топографію злочинності, виокремлено місце найбільшої концентрації злочинів («гарячих точок») та підвищено рівень реагування на стан криміногенності у зазначених вище місцях. В свою чергу місцева влада здійснила профілактичні заходи ситуаційного характеру, зокрема встановлено мережу відеонагляду, покращено систему освітлення в громадських місцях тощо [1, с. 74]. У місті Бріджпорт, США була проведена програма модифікації вулиць під назвою «Проєкт Фенікса», яка передбачала зменшення кількості вулиць з прямим рухом транспорту та збільшення з круговим рухом для мінімізації швидкого зникнення злочинців з місця злочину. Також було додатково облаштовано дороги світлофорами та дорожніми знаками. У дворах будинків встановлено паркани та ворота для мінімізації потрапляння сторонніх осіб. Посилено реагування

на злочинну діяльність місцевих злочинних угруповань тощо. Завдяки здійсненню зазначених вище запобіжних заходів шляхом покращення територіального планування злочинність у місті Бріджпорт за 3-4 роки зменшилась на 75% [1, с. 82].

Crime Free Multi-Housing Program – це найсучасніша програма запобігання злочинності, розроблена для зменшення злочинності, наркоторгівлі та злочинних груп. Цю програму було успішно розроблено в Департаменті поліції міста Меса, штат Арізона. Міжнародна програма багатоквартирного житла без злочинів охопила майже 2000 міст у 48 штатах США, 5 провінціях Канади, Англії, Нігерії та Пуерто-Ріко тощо. Програма складається з трьох етапів, які мають проходити під наглядом місцевого відділу поліції. Власники помешкань можуть отримати індивідуальну сертифікацію після завершення навчання на кожному етапі, а помешкання стає сертифікованим після успішного завершення всіх трьох етапів [15].

Проект Local Code – проект перетворення занедбаних просторів (США) запропонований професором міського дизайну та архітектури з Каліфорнійського університету в Берклі Ніколасом де Моншо. Спочатку він наніс на карту порожні та занедбані простори Лос-Анджелеса, Нью-Йорка, Сан-Франциско і Венеції в Італії, а потім написав спеціальний код для кожної локації окремо з дизайн-проектом для удосконалення. На думку Моншо, всі ці місця мають невизнаний потенціал як соціальний та екологічний ресурс. Кожне запропоноване рішення – це спосіб убезпечити міста від різних видів загроз (екологічних, техногенних, кримінальних тощо). На базі цієї ідеї професор працює над програмним забезпеченням, яке допоможе містам знаходити застосування для порожніх просторів і розробляти для них важливі дизайн-проекти [16].

Загалом всі зазначені вище програми та проекти базуються на чотирьох основних принципах CPTED, які також визначає Національна рада із запобігання злочинності (NCPC) в своїх наукових та практичних напрацюваннях. Зокрема до принципів CPTED належать:

1) контроль природного доступу – фізичне обмеження входу та виходу з парків та скверів, будівель підприємств, різних установ та організацій, житлових будинків, територій тощо. Можливість визначення напрямку руху відвідувачів зазначених вище місць в межах їх територій. Як результат, контроль доступу змушує негативно налаштованих відвідувачів почуватися некомфортно та зменшувати вірогідність вчинення злочину.

2) посилення природного спостереження – передбачає усунення фізичних бар'єрів, які заважають випадковому перехожому спостерігати за поведінкою всередині простору. Спостереження посилюється освітленням, створенням своєрідного ландшафтного дизайну (правильним розміщенням кущів, дерев тощо), правильним архітектурним плануванням (не загромодженням вікон будинків як ззовні, так із середини, усуненням фізичних бар'єрів та штучного засмічення, побудова парканів з максимальною оглядовою можливістю як для перехожих, так і для сусідів тощо), а також соціальною активністю громадян.

3) територіальне визначення – цей принцип передбачає полегшення процесу передачі території законним користувачам, які отримують право власності на конкретний простір та піклуватимуться про нього. Відповідно злочинна поведінка на території з обмеженим доступом, чітко визначеними межами та правом володіння стає менш ймовірною.

4) технічне обслуговування та управління – цей принцип є наслідком попереднього принципу територіального визначення та передбачає відповідальність осіб за певну територію, правильне управління нею, вчасне обслуговування (підтримання в технічно справному стані, чистота та благоустрій).

Ці чотири принципи взаємопов'язані між собою та на практиці можуть бути реалізовані як різні аспекти єдиної техніки для забезпечення безпеки природного середовища [17].

Аналізуючи досвід зарубіжних країн щодо запобігання злочинності шляхом проєктування середовища проживання необхідно констатувати той факт, що така запобіжна діяльність здійснюється виключно в тісній взаємодії різних структур та організацій (державних, приватних та громадських). Під час здійснення профілактики злочинності шляхом проєктування середовища проживання органи поліції виступають в основному як консультативний орган. Проте поліція Великобританія та Нідерландів окрім своїх основних функцій також виконує контролюючу функцію із надання відповідного сертифіката відповідності у сфері планування та проєктування територій (середовища).

Отже, дослідивши зазначені вище проєкти, програми та рекомендації щодо застосування CPTED можна дійти висновку, що сучасний прогресивний зарубіжний досвід застосування просторової профілактики злочинності може бути реалізований в нашій країні через низку технічних, організаційних, інформаційних, правових та наукових заходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колодяжний М. Г. Стратегія зменшення можливостей учинення злочинів: зарубіжні реалії, перспективи запровадження в Україні : монографія. Х. : Право, 2018. 228 с.
2. Position of the ICA in relation to recent social unrest and CPTED. URL: <https://www.cpted.net/> (дата звернення 31.07.2022).
3. Jacobs J. The Death and Life of Great American Cities. *New York: Random House*, 1961. 472 p. URL: <http://surl.li/andou> (дата звернення : 21.12.2022).
4. Jeffrey C. R. Crime prevention through environmental design. Beverly Hills : *Sage Publications*, 1971. 290 p.
5. Clarke R. V. "Situational" crime prevention: Theory and practice. *British Journal of Criminology*. 1980. Vol. 20, № 2. P. 136–147.
6. SafeCi war ein zweieinhalbjähriges europäisches Sicherheitsprojekt zum Schutz öffentlicher Räume gegen terroristische Anschläge, welches von der Polizei Berlin koordiniert wurde. URL: <http://surl.li/edhwa> (дата звернення : 21.12.2022).
7. Who we are & what we do. *Secured by Design. Official Police Security Initiative* : website. URL: <https://www.securedbydesign.com> (дата звернення 03.08.2022).
8. Program Profile: Kirkholt (England) Burglary Prevention Project. URL: <https://www.crimesolutions.gov/ProgramDetails.aspx?ID=198> (дата звернення 20.05.2022).
9. Jongejan, Armando; Woldendorp, Tobias. A Successful CPTED Approach: The Dutch 'Police Label Secure Housing'. *Built Environment*, Volume 39, Number 1, March 2013, pp. 31–48(18). URL: <http://surl.li/edhxx> (дата звернення 03.08.2022).
10. Лісниченко Л.В. Досвід поліцейських Нідерландів щодо попередження злочинності за допомогою покращення безпеки середовища проживання. *Проектування безпечного середовища громад* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Маріуполь, 2 липня 2021 року). Донецький державний університет внутрішніх справ. Київ : ТОВ «Компанія ВАІТЕ», 2021. 434 с. С. 259–263.
11. CPTED manual for police officers / Andresen Levald, Jelizaveta Jekaterina Sibul, Martina Proosa, Merli Klein, Panu Lehtovuori, Paul van Soomeren, Tarmo Viikmaa, Toomas Paaver. 2015. URL: <http://surl.li/edhzb> (дата звернення: 31.07. 2022).
12. Rainier Valley – Seattle, WA. *Connect Our Future* : website. URL : <http://surl.li/edpqs> (дата звернення 05.08.2020).
13. Nevin Park – Richmond, CA. *Connect Our Future* : website. URL : <http://surl.li/edpqs> (дата звернення 05.08.2020).
14. CPTED – Greensboro, NC. *Connect Our Future* : website. URL : <http://surl.li/edpqr> (дата звернення 05.08.2020).
15. Crime Free Multi-Housing. International. Crime Free Association. URL: <http://surl.li/edpqr> (дата звернення 21.12.2022).
16. Local Code, Nicholas de Monchaux. URL: <http://localco.de/> (дата звернення 27.05.2022).
17. Crime prevention through environmental design. Guidebook. URL: <https://www.ncpc.org.sg/images/media/CPTED.pdf> (дата звернення 21.12.2022).